

ARXIV
D'ESTVDIS
DEL CENTRE
EXCURSIONISTA
DE TERRASSA

ANY II

FEBRER DE 1912

NÚM. V

ADMINISTRACIÓ

A precés de benvolguts amics nostres l'ARXIU D'ESTUDIS insertará en planes suplementaries anuncis de caracter general. Totes les comandes deurán dirigir-se a D. Miquel Galí Figueras.

Al ensemps preguem als nostres subscriptors en general, que a fi de facilitar la marxa de l'administració, efectuin en lo possible el pago de l'abonament d'ARXIU d'ESTUDIS per anys.

ARXIV D'ESTVDIS DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

SUMARI

TEXT:

CIENCIES NATURALS

Excursió botànica a Montserrat, Saldes, St. Llorens
dels Piteus y Pedraforca, *Adeodat Marcet, O. S. B.*

ARQUEOLOGIA Y HISTORIA

Documents inédits, d'en *Josep Ventalló*

ECONOMIA SOCIAL

Notes d'encoratjament per l'estudi de l'economia local
terrassenca, *Ramón Rucabado*.

SECCIÓ OFICIAL

Sobrant del número anterior.—Excursió a Montcada.

GRAVATS:

Roca foradada (Montserrat)—El pas de les aligues
(Montserrat).

CIENCIAS NATURALS

EXCURSIÓ BOTÁNICA Á MONTSERRAT, MIRACLE,
: ST. LLORENS DELS PITEUS Y PEDRAFORCA :

Rebuda atenta invitació pera colaborar en la interessant Revista ARXIU D'ESTUDIS del Centre Excursionista de Terrassa, no poguí pas negarme: m'ho demanaba la "Secció d'Instrucció" del susdit Centre en nom de la Ciència i de la Terra que fou mon bressol i tinguí que cedir, malgrat la meva insuficiència i la manca de temps de que pateixo.

Obro ma llibreta de notes i 'n trobo unes que fa mes de dos anys que dormen el somni de la indolència, esperant una ma activa que les desvetlli: son notes preses en l'excursió, o millor dit, serie d'excursions que verificarem ab el P. Navás S. J. i 'l Sr. Codina pel Juliol de 1909, que comensant en Montserrat tingueren son terme á Saldes, al peus de Pedraforca.

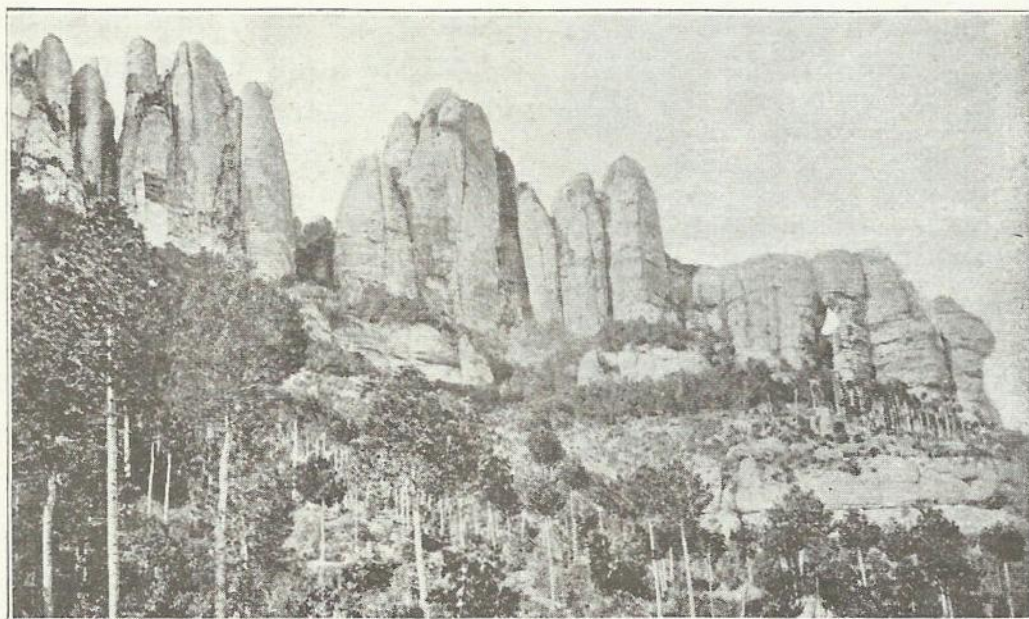
Si vos plau passar la vista per aquestes ratlles, aquí vos les presento, amables llegidors d'ARXIU; mes si vos ensopeixen trasmetent-vos el narcótich que les ha fetes romandre fins ara en un recó de cartera, dexeules estar; vosaltres hi guanyareu i jo no hi perdré gran cosa.

MONTSERRAT

El día 19 de Juliol del any susdit arrivá ab el tren de les 11 a Montserrat mon apreciat amich e incansable entomólech R. P. Longinos Navás S. J. qui venía ja d'una llarga excursió en la que había explorat Balaguer, Camarrassa i varis indrets de les Illes Balears. L'abraç de benvinguda fou com sempre cordialíssim i sens perdre temps organisarem el plan d'excursions qu'habíam de realisar i que comensaren després de dinar pujant per l'*Escala dreta*. Aquet camí que rep el nom d'uns 900 esgrahons que'l formen oberts la major part en la roca viva, comensa en els horts interiors del Convent sobre'ls apossentos de St. Plácit i va a sortir en el camí de

St. Dimas, entre aquesta ermita i la de Sta. Creu. Fou oberta aquesta *Escala* en 1499, costant 200 ducats i la manutenció dels trevalladors. Es molt fatigosa la pujada i a mitja *Escala* dugues reixes de ferro interceptan el pas al públich. Un cop dalt escorcollarem els voltants de les ermitas de Sta. Creu i St. Dimas i prenent el camí de la Stma. Trinitat recorreguerem *plana la vella* o *pla* de la Trinitat y voltants d'aquesta ermita (958 mts. sobre'l mar): prenguerem el camí que, sortint de sota l'ermita de la Trinitat, voreja la major part de la vessant NE. de la montanya, passant per sota *Caball-Bernat*, pel *pas de l'arrel* i en son ultim troç per la *Ba'eria alta del Hospital*, ahont se veuen encare restos d'un edifici enrunat, i sortirem a la carretera de can Massana a uns cinch minuts avans d'arribar a la capella i antiquíssim monastir de Sta. Cecilia, retornant al convent per la susdita carretera.

Els dies 20 i 21 foren d'excursió completa tot el día. El 20

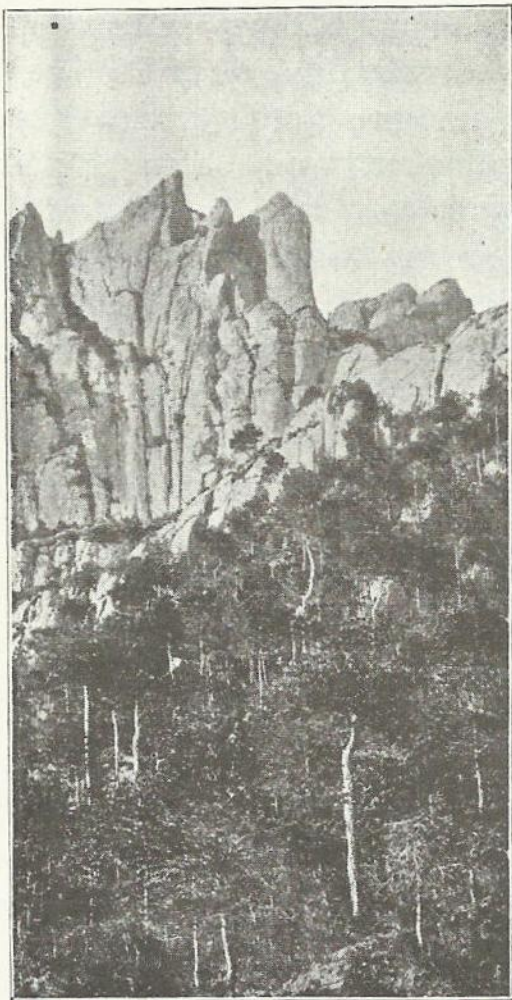

MONTSERRAT—ROCA FORADADA

exint dematinet del Convent seguirem el xamós camí dels *Degotalls* i la carretera de can Massana fins a trobar el camí de la *Roca-foradada*; agafarem aquet camí que es deliciós, fent parada a la font de St. Joseph per esmorsar. Empranguerem tot seguit la difícil pujada a la *Roca-foradada* (1) casi a quatre grapes i agafant de nou

(1) Furat en figura de triángul de 6 mts. de base per 14'5 mts. d'alsada. (930 mts. sobre'l mar.)

el camí bo, travessarem el *Collet de Guirló* y *St. Pau Vell* (1) arribant al mitj dia a can Massana. Dinarem i per no perdre'l temps mentres esperavem l'automòvil de Martorell que'ns havia de retornar al Convent, cassarem i herborisarem pels voltants de can Massana.

MONTSERRAT
EL PAS DE LES ALIGUES

El 21 les enfilarem cap a St. Geroni, pujant pel torrent de Santa Maria y travessant l'ermita de Santa Ana, esmorsarem en el *Plà dels aucells* i dinarem en el restaurant de S. Geroni. Mentres ens el preparaban pajarem a la miranda (1235 mts.) y escorcollarem els voltants. Llevant de taula baixarem pel canal de St. Geroni fins a la font de Santa Cecília, ahont esperarem l'automòvil del dia anterior que'ns portà al Convent. Com encare era dejorn, baixarem a la Sta. Cova, donant per terminades les actuals excursions per Montserrat.

Pera desvaneixer l'estranyesa d'algú de que necessitem tot lo matí pera recorre els tres kilòmetres i mitj de pujada a St. Geroni, dech advertir una vegada pera sempre que'l pas de nostres excursions

científiques no es pas de turista, sino de naturalista, es a dir, no fem *quart per hora*, sino *hora per quart*; axis no es estrany que per recorre tot cassant ó herborisant cinch kilometres empleyem sempre quatre o cinch hores..

Com que en els llocs recorreguts en aquestes excursions hi havia ja herborisat mil voltes, poca cullita fiu de plantes, de modo que la meua tasca casi se reduí a fer de guia i ajudant al P. Navás en la cassa d'insectes, directa i principalment neurópters; no obstant

(1) Antich Castell o Iglesia de la Guardia.

tinguí ocasió de confrontar i resoldre algun dubte que tenia sobre qualque planta.

La relació dels neurópters cassats en aquestes i següents excursions la va fer el susdit P. Navás en el *Butlletí de l'Institució Catalana d'Historia Natural* de Barcelona, per lo qual sols mencionaré aquí la part botànica i aprofitant aquesta ocasió inclouré algunes altres plantes d'interés local trobades posteriorment.

ROSA GALLICA L. Aprop de la Capella de St. Geroni sota un marge qu'indica que allí fou l'hortet del ermità de St. Geroni i per lo tant es molt probable que hi cultivés la tal rosa. De tots modos pot donarse tan bonica especie com a subespontania, puig fa un sigle que no's cultiva. Costa (Flora de Catalunya, p. 78 i Sup. p. 23) la cita també de les ermites de Sta. Ana i St. Benet; de la primera ha ja desaparegut i en la segona encare se'n hi trova algun peu.

ROSA MYRIACANTHA D C. Vores de la carretera aprop de can Massana. La presencia d'aquesta planta i altres propies de la Segarra es un dato preciós pera la geografia botànica d'aquesta part de la montanya.

KNAUTIA GRAMUNTIA L. var BREVISETA Rouy.—SCABIOSA BREVISETA Jord. En les vinyes de can Massana.

LENCANTHEMUM PALLENS D C. *ad crassifolium vergens*. Carretera de can Massana.

CIRSIIUM LANCEOLATUM Scop. var. HYPOLEUCUM D C. En el matex lloc que l'anterior i en la via del cremallera.

CIRSIIUM ODONTOLEPIS Bois. Dos formes se troban d'aquesta especie en les vores de la carretera de can Massana; une de fulles mes estretes, mes incises i mes numeroses i les fulletes del invólucres menys espatulades en la punta: creyem que aquesta es el tipo del *C. odontolepis*, i l'altre de fulles grans, casi enteres i menys numerosos ab l'espátula de les fulles del invólucres molt marcada, tal vegada sia el *C. eriophorum* Scop. Florexen 15 dies o tres setmanes avans que'l següent, ab el qual alguns els han confos.

CIRSIIUM FEROX D C. En els matexos llocs que l'anterior.

CARDUUS INTRICATUS Timb. Lagr. non Rchb.—C. CARLINIFOLIUS aut. Pyr. Oliverars de la "Vinya nova" al peu de la montanya pel cantó del Bruch.

CENTAUREA NIGRA L. Vinyes de can Massana.

CENTAUREA AMARA L. Ab l'anterior.

CENTAUREA COLLINA L. f^a.... Aquesta forma curiosa que's troba aprop de Monistrol es molt notable per terminar les fulletes del invólucres en punta *grogà, molt llarga i molt rígida*.

CAMPANULA PERSICIFOLIA L. Abunda en tota la montanya; però cap a la *Roca-foradada* se troba barrejada ab el tipus una forma de calze mes o menys pelut, pels blanchs i rígits, que representa la *C. subpyrenaica* Timb. Lagr., en Espanya citada sols pel Sr. Pau a Montserrat; no obstant, atenent a la poca fixesa dels caràcters propis d'aquesta última especie i els transits que poguerem observar desde 'ls calze pelat fins al completament ple de pels mols rígits i desde la flor alsada i casi sentada fins a la llargament pedunculada, ens fa dubtar de la bondat de l'especie de Timbal-Lagrange, creient que's tracta tant sols d'una forma de la *C. persicifolia* L. de llocs umbrius i enlayrats.

TULIPA SILVESTRIS L. var. GALLICA Lois. Trobada pels erms dels voltants de l'hotel Marçet. En Montserrat s'han citat la *T. Celsiana* D C. (Costa ex Salv.) baxant cap a Monistrol; la mateixa (Vayreda) en el camí dels Degotalls i (Tremols) aprop de St. Geroni, poshintla també de Montserrat el Dr. Cadevall: la *T. Clusiana* D C. *B bifolia* en Monistrol (Vayreda mss.); i la *T. silvestris* L. sens indicar localitat determinada (Colm.) La varietat trobada per nosaltres no creiem qu'hagi sigut citada de Catalunya i l'especie's diferencia de la *T. Celsiana* en que no es estolonífera com aquesta.

LILIUM MARTAGON L. Es la mes bonica tal vegada de les flors qu'adornan nostra montanya, ahont abunda especialment en els llocs ombrívols.

ALLIUM ROSEUM L. b BULBIFERUM G. G.—ALLIUM CARNEUM Bert. Aprop del Bruch.

ALLIUM OLERACEUM L. Camí de la Trinitat a Sta. Cecília.

ALLIUM VINEALE L. Voltants de St. Geroni.

NARCISSUS BIFLORUS Curt. Aquesta interessantíssima especie que de Espanya sols s'ha citat de Montserrat en les ermites de St. Antoni i Sma. Trinitat, l'he trobada no escassa en les ermites de St. Benet i Sta. Magdalena. Entre'l tipus no es raro trobar una forma ab una sola flor doble, o sia, abortats els estams i pistils i convertits en tépals que li donen una vista hermosíssima, comparable a qualsevol

de les plantes cultivades. Altre particularitat presenta aquesta flor doble, i es, que les dugues flors que presenta'l tipo del *Narcissus biflorus* s'han fusionat en una sola, de modo que la flor resulta doble per dos motius; per abortament de pistils i estams i per fusió de dugues flors en una, cas raríssim i molt notable estudiat pel P. Pujiule S. J. (*Boletín de la Soc. Arag. de Cienc. Nat.* t. X, p. 145-146) en la planta *Hemerocallis fulva* L.

AVENA BROMOIDES Gou. St. Geroni, can Massana, etz.

AVENA PRATENSIS L. No es escassa en diferents punts de Montserrat, com St. Geroni, Sma. Trinitat, etz., encare que Costa (l. c. p. 266) no l'admeti entre les plantes catalanes i digui que *tampoco parece existir en Montserrat*.

POA PRATENSIS L. var. ANCEPS Gaud. Camí de la Sma. Trinitat a Sta. Cecília; llocs ombrívols.

FESTUCA DURIUSCULA L. A St. Geroni juntament ab el tipo se troban les varietats *patens* Hack. *curvula* Husn. *crassifolia* Gaud. i *hirsuta* Gaud.

FESTUCA VALESIIACA Schl. var. LÆVIS Hack. St. Geroni.

FESTUCA CAPILLATA Link. St. Geroni. Aquestes dugues últimes sols s'han trobat en Catalunya a St. Geroni.

ADEODAT F. MARCET O. S. B.

(Continuará)

DOCUMENTS INÈDITS

RECOLLITS PER L'HISTORIAYRE EN JOSEP VENTALLÓ Y VINTRO

DIE MERCURII DECIMA OCTAUA MENSIS NOVEMBRIS ANNO
Á NATIVITATE DOMINI MILLESIMO SEXAGESIMO NONAGE-
SIMO NONO IN VILL TERRATIÆ DICECISIS BARNÆ.

EN NOM DE NOSTRE SENYOR DEU JESUCHRIST Y DE LA GLORIOSA
Y HUMIL VERGE MARIA MARE SUA SIE AMEN

*Sobre la fabrica de fer y fabricar lo retaule major de la Iglesia
Collegiada y parrochial de Sanct Esperít y Sanct Pere de la present*

vila de Terrassa bisbat de Barcelona. Per y entre los honorables Concellers y prohomens de Concell de la Universitat de dita Vila de Terrassa de una part y Mestre Joan Monpeó Escultor ciutadà de Barcelona de part altre, se ha pactat lo seguent:

Primerament es pactat y concordat entre ditas parts que lo dit Mestre Joan Monpeó hage de haver fet y fabricat lo retaule per lo altar major de dita Iglesia Collegiada y parrochial de Sanct Esperit y St. Pere de la present vila de Terrassa com de y ab lo present promet haver fet y fabricat dit retaule dins divuyt anys comptadors del dia ques comensará la obra en avant segons la planta y trassa per ell ensenyada à dits honorables Concellers y Concell, y que aquell hage de rematar bé, donant à dit retaula cent palms de alsada, y de amplaria xexanta vuyt palms conforme está en dita planta; y que los fondos y relleus, y demes obra hagen de correspondre à dita planta y trassa.

Item; que tots los taulons de mitj relleu hagen de tenir los relleus si segons las alsadas y amplarias de dits taulons respecte del que está dibuxat y pertany en semblants obras, y obligació de bon official, y en lo restant de columnas, figuras, talla y demás en tot se conforma en dits relleus necessaris que demana la obra en puestos semblants, y que en las columnas hagen de fer alguns Minyons, y com en la dita planta no hi ha pulseras hage de fer pulseras en llargaria, amplaria y relleus proporcionadas al restant de la obra per que sia tot de una conformitat, y en lo mitj de ditas pulseras, tinga de fer dos Imatjes de mitj relleu, las que se li dirán per dits honorables Concellers y Concell y que en las dos portas que se han de fer al peu de dit retaula, hage de fer dos Imatges de mitj relleu de Sanct Pere y Sanct Pau.

Item; per quant en lo dit retaule se troban ja dos imatges de Sanct Roch y Sanct Sebastiá hage de fer altres dos Imatges per tabernacle de cinch palms de alt, las que se li assenyalarán, y per quant las ditas dos Imatges que avuy se trovan ja fetas no son de la alsada y grandaria haurán de ser, hage de fer las peanyas se han menester per la proporció necessaria y axi mateix hage de fer dit Sr. Mestre Joan Monpeó y que també hage de fer escalas, per que se puga passar à totes las pasteras, y que en ditas pasteras hage de fer portas en quiscuna, ab sas frontissas, per que en aquellas si pugan

posar llums; així mateix hage de fer una dotzena de candeleros entallats de cinch palms de alsada.

Item; que los honorables Concellers y Concell de dita vila de Terrassa hagen de donar com de y ab lo present donar prometen á dit Mestre Joan Monpeó tota la fusta tant de una especie com altre, serrada, ab los gruxus assenyalava ab son memorial, sent de obra de serrador posada á peu de obra; com també la pedra picada y assentada que se vá menester per fer y fabricar lo dit retaule, com també entenas y cordas y assistencia de homens pera pujar y assentar las pessas en dit Retaule, la qual fusta que se hi entregara hage dit mestre Joan Monpeó aprofitar segons Deu y sa conciencia, y hage de donar un memorial de la fusta aurá menester tant de una especie, com altre gruix y llargaria.

Item; prome'en los dits honorables Concellers y concell que donarán y pagarán á dit Mestre Joan Monpeó per fer y fabricar lo dit Retaula major, sis milia lliures Barceloneses pagadoras en esta forma ço es dos centas lliures quiscun any, comensant à fer la primera paga lo die ques comensará dita obra y axi los demes anys consecutivament fins á la total solució de ditas sis milia lliures, donant fet, com donar promet lo dit Mestre Joan Monpeó dos centas lliures mes de les dites dos centas lliures pactadas, hage de donar lo dit Retaule fet assentat un any antes, lo menos de dits divuyt anys.

Item; es pactat entre dites parts que fet que sia lo dit Retaule se hage de fer judicar per dos officials practichs á gastos de dita Universitat y si judican estar treballat ab la perfecció demana y requereix sa obra, segons la dita trassa, en eix cas prometen los dits honorables Concellers y Concell en nom de dita Universitat que donaran y pagaran á dit Mestre Joan Monpeó cent doblas en or, á mes de las ditas sis milia lliuras.

Item; que los dits honorables Concellers y concell hagen de donar com de y ab lo present donar prometen á dit Mestre Joan Monpeó tots los dits anys que treballará en dit Retaule, casa franca y capas pera poder treballar y axi mateix sie absolt com en virtut del present lo absolen, de las tallas y allotjaments de soldats.

Item; que dit Mestre Joan Monpeó hage de posar tot lo que haurá menester en dit Retaule com es tota la farramenta, claus, aygua-

cuit, frontissas y demes ferros se hauran menester com tambe brunyi la pedra á tots gastos.

Item; que en cas dit Mestre Joan Monpeó morirá antes de acabar lo dit Retaule y tindrà fill hábil pera continuar la obra de dit Retaule, los matexos pactes sobre; y en cas no tinga fill hábil per continuar dita obra, puga dita Universitat fer adjudicar lo que serà treballat y pagar al respecte del present concert y será aquell acabat per altre official á dita Universitat ben vist.

Et ideo nos dictæ partes laudantes, approbantes, ratificantes et confirmantes omnia et singula supra dicta inceptis insertis capitulis contenta et scripta convenimus et bona fide promittimus pars parti alteri et nobis invicem et vicissim supra dicta capitula el unumquodque illorum attendere et complere in nullo contrafacere vel venire aliqua causa vel etiam ratione et probis complendis et obligamus videlicet Hñrs. Ferminus Rovira, et Benedictus Arch Conciliariis Universitatis dictæ villæ Terratiæ, Antonius Bertran Clavarius, Antonius Ramoneda, Francus Comellas major dierum, Joannes Cays, Petrus Gorina, Antonius Comellas, Josephus Guitart, Francus Vives, Josephus Poal minor dierum, Dr. Petrus Bicfreus, Joannes Rovira el Figueras, Gabriel Rocha, Jacobus Rovira Farres, Franciscus Comellas minor dierum, Josephus Bastart el Joannes Samaranch minor dierum, omnes prohomines concilii Generalis dictæ villæ Terratiæ convocati et congregati more solito aelventia et mandato honor. Josephi Ubach pro S. C. et R Magte Bajulis dictæ villæ et termini Terratiæ in aula dicti Concilii quo sita est adlatus en loco Collegiatæ et parochialis dictæ villæ Tarratiæ ubi alias pro similibus et aliis hegotiis ejusdem Universitatis convocari et congregari solitum est Concilium dictæ villæ tenentes facientes celebrantes et representantes tamquam major et sanior pars el plusquam duo partes ex tribus partibus prohominum dicti concilii generalis etc.

Testigos fueron Francisco Marsans y Joan Marsans tejedores de lana ambos presentes y vecinos de la villa de Tarrasa.

Firma el baile José Ubach y autoriza el contrato Palaudaries y Coll autorizado por el Prior Escribano Público.

Testis Francesc Marsans y Joan Marsans texidors de llana vehins de Terrassa.—Firma lo Batlle Josep Ubach y autorice el contracte Palaudaries y Coll-notari.

ECONOMÍA SOCIAL

ALGUNES NOTES D'ENCORATJAMENT PER L'ESTUDI DE LA ECONOMIA LO- CAL TERRASSENCA :

Cap estudi veyem de tanta conveniencia, donat el moment a que hem arribat en diversos conreus intelctuals a Catalunya, com la formació de monografies econòmiques. Esdevé necessari cada dia mes, evaluar ab precisió la producció catalana y coneixer ben a fons els fets geogràfichs que la condicionen y els fets socials que s'hi relacionen. Tots aquets coneixements de que manquem avuy, son tan indispensables a la elaboració científica d'una *Economía nacional catalana*, com a la d'un instrumental d'estadística pera nostre esclariment en els camps tributari, comercial, social, etc.

Penso que l'estudi sistemàtich de la economia catalana es avuy per avuy impossible, per manca de gent preparada. Fa alguns anys el Foment del T. N. va tenir el pensament de dressat una organisció pera l'obtenció del instrumental estadistich de nostra producció, y's pensá en encarregar aqueixa tasca a la Societat d'Estudis Econòmichs; mes tot seguit se caigué en compte del enorme trevall que's requería, y sobre tot de que calia una previa preparació en el personal, si era que's partia de la base de centralisar tot els documents e investigacions. (1) No hi ha, doncs, mes remey qu'encoratjar l'estudi de la economia local, y malgrat lo empírich qu'aquest estudi forso-sament haurá d'esser en molts cassos, y lo desigual del conjunt, hem d'influir tant com poguem en fer que cada comarca estudihi l'economía d'ella mateixa.

(1) Escrites aquestes ratlles ens enterém de que la *Cambra Industrial*, de novíssima creació, en la seva primera sessió ha pressupostat una cantitat pera comensar els trevalls preliminars de la formació del *Mapa Industrial* de Catalunya y de la estadística de producció de que parlavem.

Es inútil esperar que pugui sorgir espontaniament del sí de la gent estudiosa de cada lloch un grupo d'investigadors que prenguin demunt seu la feyna d'elaborar la monografia. Mes aviat hauriam de confiar en una labor organisaada al voltant d'una escola secundaria, professional ó técnica, comptant ab professorat y ab alumnes avensats. Per aixó Terrassa, que posseeix un dels centres d'ensenyansa técnica mes importants de Catalunya, y en el professorat de la qual hi han elements que fan honor a la Ciencia catalana, que compta en son jovent ab un notable grupo de treballadors intel·ligents y ardits, deuria ser un del primers llocs de nostra terra que aportés als futurs elaboradors de la economia científica nacional, un estudi lo mes arrodonit possible de la ciutat y de la comarca vehina desde'l punt de vista económic y social.

Per la seva historia, topografia, produccions, caracter y fins per la especialitat de la seva industria Terrassa posseeix la primera condició pera justificar un estudi monogràfic, y es la *unitat*, la seva independència ab relació a altres nucleus de producció, característica mes accentuada encara per radicar a Terrassa mateix els capitals de les explotacions industrials y agricòles.

Si pera fins purament polítichs (tributaris, comercials, etc.) la estadística es suficient, la utilitat científica de la monografia econòmica exigeix ademés del estudi dels *fets*, l'estudi de les *causes*, de les *relacions*, de les *influències*, dels fets entr'ells, de llur mútua dependència y dels fenòmens que's presenten en llur evolució. Per lo tant, l'estudi de la economia local ha d'esser especialment a base de *geografia*.

La *geografia comarcal* es la porta de tota monografia econòmica, y d'ella, el dintell es la geologia, que aten tant a la configuració topogràfica, com a la situació del terreny productiu, terres de conreu, secans y regadius, boscos y corrents d'aygua, com a la estructura y naturalesa del sol pera les vies de comunicació intercomarcals, actuals y possibles.

La *etnografia* es essencialíssima pera l'estudi dels tipus humans que habiten la comarca y llur diferent aptitud y capacitat pera'l treball. D'aquí s'en segueix l'estudi de les costums, llenguatge, adaptabilitat social, institucions, y les evolucions que en el temps hagin modificat la distribució dels habitants en el territori, inmigracions,

emigracions, tendències actuals a variar de medi, a passar del camp a la ciutat o viceversa, tendències a abandonar la comarca, estudi de la habitació rural y urbana, de la alimentació, del habillament, etc. S'ha d'enfocar tot aixó a la determinació del tipu de la rassa especialment definit pera la localitat, y a la determinació de son potencial físic de producció.

La *climatologia* de la comarca y sa relació ab el accidents geogràfichs, ab montanyes, boscos, rius, rieres etc. constitueix una de les bases fonamentals de la economia total: temperatures, humitats, vents, plujas, pressions baromètriques, tot aixó influeix en la producció agrícola lo mateix que en la industrial, lo mateix que en el organisme físich y per lo tant en la capacitat de treball del habitants d'una comarca.

Es clar que no tracto aquí de trassar un programa complert, ni molt menys metódich de lo que la monografia econòmica hauria d'esser. Solsament busco senyalar alguns dels objectes mes surtints de la mateixa, ab el fi d'estimular a n'aquells que per sa professió o aficions particulars se sentessin atrets per l'estudi d'alguna de les especialitats que la composan. Aqueix estudi científich per localitats te a favor seu la ventatja del major interés qu'els investigadors hi troven, pel previ coneixement que tenen ja de la materia objecte del estudi, y además la de poder inclinarhi ab mes seguretats d'exit l'atenció dels alumnes de les escoles, sobretot als de les ensenyances tècniques y professionals, el caracter de les quals ja es de aplicació local.

Tota la primera part, que es lo que podem dirne la Geografia Humana, es la introducció al estudi de la economía propiament dita, es á dir, de la riquesa, y per lo tant, de la producció.

En primer lloch, la geologia ens hauria donat noticia dels recursos minerals que son o poden ser demá bases d'explotació, lo mateix que de les aygues termals qu'existeixen. Després cal estudiar a fons els conreus agrícoles y les explotacions forestals; es a dir la producció natural en totes ses branques, inclohint el bestiar, l'apicultura, etc.

S'ha de tendir a obtenir tot lo posible, la extensió de superfície dedicada a cada conreu, y prenent alguna explotació particular com a tipo, calcular el rendiment de les cullites, formant estadístiques lo

mes aproximades possibles de la quantia de cada producte, en quantitat y en valor, comparant els preus medis de venda, el lloch de consum, si es que es doméstich, venut en mercat, o surt a fora de la comarca. Així mateix se pot establir una estadística dels brassos empleats en la agricultura, dels jornals mitjos, dels sistemes d'explotació, quan es per gestió directa del propietari de les terres, o per intermediaris, tot lo qual pot portar a una evaluació global del capital invertit en la terra, y de sos beneficis en renta y jornals: es a dir la riquesa agraria de la comarca, en una paraula.

Llavors ve l'estudi de les arts y professions; els oficis, nombre d'empresaris, nombre d'operaris, jornals, institucions d'ensenyansa professional, associacions, institucions de previsió, y si pot ser, com també en l'estudi anterior, la formació del pressupost d'algunes famílies d'artesans, lo mateix qu'una noticia sobre la historia, les costums y la tradició professional, aixis com una indicació sobre la perspectiva de desenrotllo ó de decadencia de cada ofici, y la relació d'aquest pervindre ab la cultura técnica especial.

Y aquí s'entra al estudi de la gran industria pera'l qual se pren per punt de partida la determinació del nombre de fàbriques, les cada especialitat ó branca de producció, llurs elements de treball, màquines (telers, tines, assortiments, púes, si son de cotó), motors (vapor, aygua, gas, electricitat) ab llur forsa. Nombre d'obers ab els detalls de sexe, noys ó adultes, categoria (setmanals, jornalers, contramestres,) ab els jornals mitjos, etc. L'estudi de les primeres materies es oportú, comportant el del punt de producció, els mercats els preus tipos y determinant el valor total de la importació. De les manufactures elaborades s'hauria de calcular el valor promedi estudiant el rendiment de cada un dels elements de treball, y per últim s'hauria de seguir la distribució dels productes per mercats consumidors.

Les estadístiques de transports donarien llum sobre'l consum en quantitat y valor y procedencies, del combustible, primeres materies, drogues y grasses empleades a les industries, lo qual serviria pera evaluar les relacions de dependencia ab l'extranger. S'haurian d'estudiar aximateix les facilitats de transports, les tarifes y la rapidesa, la qual induiria a examinar les probabilitats de profit que l'aument de vies de comunicació portaria a la ciutat y comarca.

Després la Banca local deuria ser objecte d'atenció, lo mateix que l'estudi del comerç, a base d'estadística de magatzems, despatxos y botigues, ab obtenció del nombre de dependents y sous mitjos. La vida bancària es un dels estudis mes interessants a fer en una economia monogràfica; les existències de diner y paper, la circulació d'aquest; la inversió dels capitals sobrers de la indústria y de la propietat, si n'hi han. També es necessaria una estadística del estalvi, impositcions y retirades de fondos.

Y sería del major interés observar las formas de pagament corrent en la adquisició de materies, aixís com las de reembossament es a dir el credit concedit per terme mitj als consumidors, lo qual portaria a evaluar globalment el capital flotant de la economía local.

Y l'estudi de les institucions de defensa y de cultura patronals, aniria acompanyat del de les institucions de defensa y de mutualitat obreres, ab expressió del nombre d'associats, quotes, beneficis estatutaris, etc. Un historial de les vagues ocorregudes ilustraria notablement aquesta part.

Totes aquestes tasques se simplificarien per la divisió del treball, y encara que no's emprenguéssim simultaneament l'estudi de totes les branques de l'economia local, segurament en uns dos anys, o menys tal volta, segons els temps que s'hi dediquéssim, podria tenir-se sinó un estudi arrodonit, quan menys una abundosa colecció de documents la publicació dels quals seria d'utilitat imponderable.

La iniciativa deuria partir de la Escola d'Indústries de Terrassa, al docte professorat de la qual me permeto sometre y recomenar la iniciativa.

Se podria comensar en forma d'estudis de *seminari*, ab col·laboració de professors y alumnes de les assignatures de Geografia, Ciències Naturals, Economia política y les Tecnologies. Podria servir de *pretext*, pera emprendre aquesta obra, la confecció d'un *mapa geogràfic econòmic* de la comarca terrassenca. Indubtablement molt elements de la ciutat voldrien ajudarhi. El Municipi no mancaria a prestarhi el seu concurs.

R. RUCABADO

Notes

Com a treballs monogràfics que cal citar y encomiar, fets recentment a Catalunya, hi ha la *Topografia Médica de Pons y sa comarca*, primera escrita en

llengua catalana, pel Dr. F. X. Montanyà, la qual té además de son valor mèdich, cert interès econòmic y social; y sobre tot el magnífich estudi *Els tipus socials de la producció suro-tapera*, per D. Martí Roger, de Palamós, obra que vivament recomano a tots els que prestin atenció al estudis econòmich-socials, majorment si la idea d'empèndres la formació de la Monografia econòmica de Terrassa anés endevant.

Com a exemplars de monografies econòmiques confeccionades alhora que ab alt esperit científich, ab designi de divulgació, cal citar les recentment publicades per la *Société internationale pour le Développement de l'Enseignement commercial*, a saber: *La Suisse économique* y *Le Havre et le département de la Seine inferieure*. Està en curs de publicació el volum ab la monografia econòmica de Londres. Aquestes obres son conjunts d'estudis particulars fets per professors y per especialistes de les localitats respectives.

Pera la formació d'estadístiques obreres, de jornals mitjos, pressupostos de families treballadores, cost de la vida, etc., podrian tenirse en compte les grans informacions publicades pel *Board of Trade*, Ministeri de Comers d' Anglaterra, sobre *The cost of living in working classes*, estudis fets sobre la vida dels obrers a Anglaterra, a Alemanya, a Fransa y als Estats Units.—Y no cal ja dir que la orientació general pera aquesta mena d'enquestes se trovaria apoyada en tota la obra de *Le Play* y la seva escola.—(Vegis *La Science Sociale suivant la methode d'observation*, revista fundada per l'Edmond Demolins).

SECCIÓ OFICIAL

En el mes de Desembre s'efectuaren dugues excursions de montanya que foren altament profitoses y que's vegeren forsa concoregudes. Una s'efectuà el dia 3 anant a la Barata, Font de les Canterelles y retorn per can Pelachs. L'altra tingué lloch el dia 17 recorrent l'hermós camí que condueix á la Pineda per la Corva y retornant per Coll Cardús y Gayá.

EXCURSIÓ A MONTCADA.—Ab exit per tots conceptes satisfactori s'efectuà aquesta excursió prenenthi part Armengol, Astals, Borrás, Castanyer, Domench (Pere i Joan), Guillemot, Jover (Anton i Francisco), Sala, Rocabert. Sortiren en el tren de les 7'30 fins a Montcada dirigintse directament a la font del Ferro situada a la part superior del poble, descansant uns moments per esmorsar i continuant després el camí cap a la cova de Na Guillaume, la qual segons els estudis del malagüanyat Mn. Font i Sagué, no te cap interès espeleologic. Segons la creencia popular passa per dessota'l Besós fins a Mongat i per la qual rebien queviures els benemerits comptes de Montcada durant els històrichs setis qu'havien tingut.

A les 11 del mati arrivarem al cim del turó, desdont s'ovira un preciós panorama que convida a fer consideracions geografiques. Del Castell dels gloriosíssims comptes que tant afavoriren les coses de casa nostre no'n queda res i en son lloch s'alça una hermita de recent construcció sense res de particularitat.

Havent dinat devallarem cap a la fàbrica elevadora d'aigua que proveix bona part de la ciutat de Barcelona, visitant totes les seves dependencies i essent molt atesos i complascuts per son Director.

Ens sobren uns moments per l'hora del tren i visitem l'Iglesia quals altars procedeixen la major part de St. Geroni de la Murtra i de Montalegre. L'única importància que admirem es la seva antiguetat.

PREUS D'ABONAMENT

Socis del C. E.

1'25 pessetes trimestre; 5 pessetes any.

No socis

1'50 pessetes trimestre; 6 pessetes any.

LLOCS DE VENDA

Terrassa

Llibrería Gorina — Carrer de Sant Pere.

Barcelona

Llibrería A. Verdaguer — Rambla del Mitj 5

